

ผู้นำกับพลวัตสังคม : วิทยาการกุศลประจำมัสยิด ในสังคมพหุวัฒนธรรมเมืองนคร

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดุสิต หวันเหลี่ยม

กรอบแนวคิด

แนวคิดสังคมที่ปรากฏต่อสาธารณะสังคมว่า "มุสลิมอยู่ที่ไหนที่นั่นมีมัสยิด" สอดคล้องกับการสะท้อนแนวคิดสากลที่นักสังคมศาสตร์สร้างฐานความเชื่ออย่างกว้างขวางกับแนวคิดที่ว่า "มนุษย์เป็นสัตว์สังคม" โดยเฉพาะ อริสโตเติล นักปราชญ์ชาวกรีก ที่ได้กล่าวไว้สมัยโบราณ โดยมองว่ามนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นเผ่าแล้วต่อมาได้พัฒนาอยู่รวมกันเป็นสังคมสาระทางสังคมเหล่านี้ได้เป็นหยัดจนกระทั่งสมัย

ในปัจจุบัน พัฒนาการความเป็นสังคมได้เกิดขึ้นตั้งแต่เป็นหน่วยของครอบครัว ขยายใหญ่โตเป็นสังคมหมู่บ้าน เมือง รัฐและขยายมาถึงสังคมโลกที่กว้างใหญ่ แนวคิดนี้ได้อธิบายและทำความเข้าใจให้สังคมมนุษย์โดยทั่วไปเข้าใจตรงกันว่า การมีสังคมหรือกลุ่มสังคมหรือกลุ่มบุคคลภายในวัฒนธรรมสังคม (Social Culture) พลังความเป็นปึกแผ่นทางสังคมจะต้องควบคู่กับพลังคุณธรรม จริยธรรมหรือพลังความดีงามที่สังคมให้การยอมรับและเห็นด้วย มิฉะนั้นเป็นการอธิบายถึงว่าสังคม

* อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ต้องมีสัญลักษณ์หลังของความดี ความดีที่สังคมเชื่อว่าเป็นความดีที่จะทำให้สังคมอยู่อย่างสันติสุข สถาบันทางศาสนาจึงเป็นหลักสำคัญในการผดุงรักษาและทำให้สังคมมีความสมดุลทั้งหลังศักยภาพและพลังคุณงามความดี แนวคิดสังคมไทยหากพิจารณาวิเคราะห์ในภาพลักษณ์วิถีสังคมพหุวัฒนธรรมเป็นการสะท้อนที่เชื่อมโยงและอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมว่าสังคมไทยมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งมิติด้านศาสนา ภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณี โดยเฉพาะในมิติด้านศาสนาหากพิจารณาถึงสังคมพหุวัฒนธรรมแล้ว สังคมมุสลิมแล้วก็อาจกล่าวได้ว่า "มีมัสยิดที่ไหนที่นั่นก็มีมุสลิม" หรือ "มีมุสลิมอยู่ที่ไหนที่นั่นก็มีมัสยิด" เป็นการอธิบายบ่งบอกถึงความเป็นสังคมและพลวัตในลักษณะของกระบวนการ ที่สะท้อนสาระเนื้อแท้ของแก่นสาร ทิศทางของสังคมที่สนองตอบความต้องการที่จะนำไปสู่ความเป็นสังคมอีกแผ่นดินอีกภาพและนำไปสู่สังคมสันติภาพมากกว่ารูปแบบหรือใจหายภาพ นั่นเอง

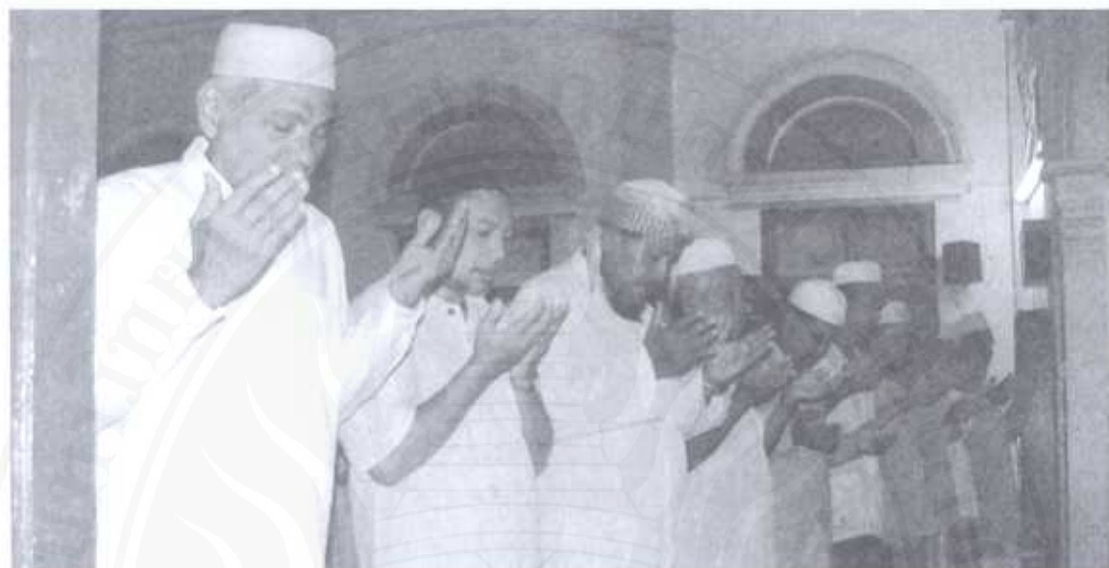
สังเกตได้ว่า แนวคิดสังคมไทยในลักษณะสังคมบูรณาการอย่างหลากหลายนั้นสะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์คนไทยที่มีการรวมกลุ่ม อัตลักษณ์ความสนุกสนานรื่นเริง ทำให้วิถีคนไทยทำอะไรก็มักจะสนุกสนานไม่เครียด ภาพลักษณ์กิจกรรมหรืองานสาธารณะสังคมต่างๆ ในสังคมไทย จึงมีทั้งส่วนที่เป็นสาระงานและส่วนที่เป็นความสาระความรื่นเริง เหมือนกับการแปลความว่าคนไทยทำงานไปด้วยและสร้างบรรยากาศความสนุกสนานไปด้วย

ในสังคมทั่วไปหรือแนวคิดโลกสากลให้พินยามซึ่งถือว่าเป็นแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับคนไทยกล่าวคือ "สยามเมืองยิ้ม" สังคมนครศรีธรรมราชที่ผสมผสานกับวิถีสังคมไทยโดยทั่วไป สังคมมุสลิมเป็นสังคมหนึ่งที่สร้างความเป็นอีกแผ่นดิน กลุ่มคนมีสันติสุขและสังคมเกิดสันติภาพอยู่ร่วมกันอย่างฉันท์มิตรมาอย่างยาวนาน การเกิดสังคมพหุวัฒนธรรมเมืองนคร บนฐานองค์การมัสยิดจำนวน ๑๒๐ แห่งกระจายอยู่ในพื้นที่ ๑๒ ย่าน

จึงเป็นการผสมผสานวิถีชีวิตภายใต้การบูรณาการทางความคิด แนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับกฎ กติกา มารยาท พื้นฐานหลักของการให้เกียรติ การเคารพ นับถือและร่วมมือซึ่งกันและกัน การสะท้อนแนวคิดการทำอะไรไม่เครียดเป็นสิ่งดี การทำอะไรไม่สร้างความเดือดร้อนยิ่งทำอะไรได้บุญได้กุศลก็เป็นที่ยินชอบ มีความพอใจกับการได้กระทำหรือปฏิบัติร่วมกันในสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อสังคมนั้นๆ ถึงแม้ว่าบางครั้งบางเวลาคนไทยก็ยังไม่ออกเนื่องจากความเหน็ดเหนื่อย ความลำบาก การตรากตรำ การเข้าใจตรงกันในเรื่องความคิดบ้างก็ตามแต่ก็เป็นเพียงระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น ความสบายใจ ความพอใจที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการงาน กุศล งานสาธารณะสังคมนั้นมีลักษณะพลวัตที่ทำให้หายเหนื่อยเป็นปลิดทิ้ง จากความไม่เข้าใจมากเป็นความเข้าใจร่วมกัน จากการหันหลังให้กันทำให้กลับหันหน้าเข้ามาหากัน การจัดงานการกุศลจึงทำให้เกิดคุณค่าของการได้หันหน้าเข้าปรึกษาหารือกัน จึงทำให้เกิดพลังในการจัดสรรการกุศลประจำมัสยิดซึ่งมีอยู่อย่างต่อเนื่อง

พลังพื้นฐานงานการกุศลมัสยิด

การศึกษา การเรียนรู้ การพัฒนาไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เป็นเป้าหมายที่สังคมคาดหวังการก่อรูปเพื่อสร้างแนวคิดบนฐานการพึ่งตนเองของสังคม ทำให้เกิดแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยสังคมเอง เพื่อสนองความต้องการทางสังคมดังกล่าว การศึกษาสำหรับเยาวชนที่เรียกว่า "ฟรีดูอิน" (การศึกษาศาสนาอิสลามสำหรับมุสลิมที่เป็นภาคบังคับ) หรือ การสร้างอาคารมัสยิดเพื่อสร้างความพร้อมในเรื่องอาคารสถานที่สำหรับกิจการศาสนาและกิจการสาธารณะสังคมอื่นๆ ภารกิจเหล่านี้กลายเป็นพันธกิจคาดหวังที่ทำให้สังคมต้องเข้ามารับภาระเพื่อดำเนินการให้สำเร็จลุ่งไปภารกิจทางสังคมกับการต่อเติมเสริมหาทุนเพิ่มขึ้น จึงเป็นกลยุทธ์ที่จะต้องทำให้สำเร็จ เพื่อสนองความต้องการทางสังคมที่เป็นเป้าหมายร่วมกัน

ปรัชญาแนวคิดพื้นฐานทางสังคมในวิถีชาวบ้าน ทำให้ผู้คนที่ไปร่วมงานการกุศลประจำมัสยิดมีจำนวนมากมายและค่อนข้างหลากหลาย ในปัจจุบันไม่เพียงแต่ชาวไทยมุสลิมเท่านั้น แต่ได้สะท้อนความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากมีมูลเหตุปัจจัยที่เป็นบริบทสังคมในหลายๆ ประการ กล่าวคือ ๑) ส.ค. ที่ผูกติดกับวิถีชาวบ้านมีความเข้าใจในวิถีมุสลิมซึ่งให้ความร่วมมือ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดงานการกุศลประจำมัสยิดเป็นอย่างดี เรียกว่าเหมาะสมกันเลยทีเดียว ทั้งภารกิจการติดต่อวิทยากรมาบรรยายในงาน การรับสนับสนุนในเรื่องการประชาสัมพันธ์งาน การสนับสนุนในเรื่องความคิด ข้อเสนอแนะในฐานะที่ปรึกษา การร่วมกิจกรรมจับน้ำชาเพื่อสมทบทุน เป็นต้น ๒) ชีวราชการในพื้นที่ครู อาจารย์ ชีวราชการตำรวจ ชีวราชการในระดับอำเภอ ชีวราชการในท้องถิ่น ต่างก็ไปร่วมงานการกุศล โดยเฉพาะการร่วมจับน้ำชาและร่วมสมทบทุน ๓) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในสังคมพหุวัฒนธรรมเมืองนคร มีทั้งที่เป็นชาวไทยมุสลิมและชาวไทยพุทธ ต่างก็ถือคุณบูรณาการภารกิจเพื่อการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมในเรื่องส่วนรวมโดยเฉพาะในเรื่องของศาสนาหรือการศึกษาเพื่อ

การพัฒนาเยาวชนที่มีขอบเขตกว้างขวางและแม่นยำในเรื่องแก่นสาร คือ การพัฒนาศักยภาพสังคมมนุษย์ การพัฒนาคุณธรรม ความดีงาม ๔) จิตสาธารณะ ในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้นมีแนวคิดสำคัญในประเด็นที่ว่า "อะไรก็ตามที่เป็นเรื่องส่วนรวมจะเป็นศูนย์กลางของความร่วมมือ การช่วยเหลือสนับสนุน" หลังบูรณาการทางสังคมพหุวัฒนธรรมได้สะท้อนภาพลักษณะเด่นของพลังความร่วมมือที่อธิบายมากกว่าความเป็นสังคมสมานฉันท์ไม่หดหายไปจากสังคมนครศรีธรรมราชไม่ว่าจะอยู่ในสังคมหรือท้องถิ่นใด

กระบวนการและวิถีคิดดังกล่าวได้เป็นภูมิคุ้มกันทางสังคมเสมือนกำแพงกัน สภาพปัญหาจากภายนอกที่ตาโดยเข้ามาสู่สังคมพหุวัฒนธรรมในปัจจุบัน มิติของโลกไร้พรมแดน(Globalization) ที่ไม่ได้ผ่านการกลั่นกรอง การไตร่ตรองอย่างรอบคอบถ้วนถี่ อาจส่งผ่านความคิดไปสู่การปฏิบัติที่กลายเป็นสังคมปัญหาหรือสร้างความอ่อนแอให้กับรากหญ้าวิถีชาวบ้านได้ การเชื่อมโยง ติดต่อกันได้อย่างกว้างขวางไร้ขีดจำกัด ที่คอยขัดเกลาอย่างสม่ำเสมออย่างนั้น เป็นการสร้างความคุ้นเคยได้มาก สิ่งที่ไม่เคยเห็นก็ได้เห็น สิ่งที่ไม่เคยได้ยินก็ได้ยิน สิ่งที่ไม่เคยสัมผัสก็ได้สัมผัส และหาก

ได้รับสิ่งเหล่านี้บ่อยครั้งมากขึ้นก็จะกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดา ถ้าจะถามว่าผลการติดต่อกันแบบไร้พรมแดนนี้เป็นการเพิ่มความสุขให้สังคมมากขึ้น หรือเป็นการบั่นทอนความสุขกันแน่ สิ่งเหล่านี้ได้ถูกชำระล้างและขัดเกลาไปโดยการทำงานร่วมกันในชุมชน การจัดงาน การกุศลประจำมัสยิดจึงเป็นพลวัตสังคมที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งบนฐานการร่วมมือร่วมใจในวิถีชาวบ้าน กิจกรรมหลักสำคัญที่เป็นเหมือนวัฒนธรรมงานไปเลย ก็คือ "วัฒนธรรมน้ำชา" น้ำชาการกุศลเป็นเวทีการเสวนาที่มีการสนทนา พูดคุย สาระพัดเรื่องราวต่างๆ ทั้งแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ สาระทางการเมือง สังคม หรือเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการเติมบรรยากาศงานให้หลากหลายและกลมกลืน

การตอบปัญหาศาสนาของเยาวชนหรือเด็กฟิรดูอินเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญในงานการกุศลประจำมัสยิดโดยทั่วไป ซึ่งเป็นการตอบปัญหาคาสนาอิสลามในช่วงเวลาที่มีกิจกรรมตอบปัญหาศาสนา จะมีผู้คนไปร่วมกันอย่างมากมาย เพื่อรับฟังการตอบปัญหาซึ่งเป็นสาระความรู้ทางศาสนาอิสลาม เป็นการเรียนรู้นอกสถานศึกษาไปอีกลักษณะหนึ่ง องค์ความรู้ที่นำไปสู่เวทีแลกเปลี่ยนเรียนถามเยาวชนจากศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมประจำมัสยิดต่างๆ* อย่างตรงไปตรงมาเป็นการเสริมเติมเต็มสาระวิชาการที่เข้มข้นและนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวันได้

นอกจากนี้แล้วในงานการกุศลประจำมัสยิดมักจะมีกิจกรรมการแสดงการละเล่นของเยาวชน บางแห่งอาจมีการละเล่นลิเกเร่สูดู การแสดงกิจกรรมของเยาวชน กิจกรรมอีกอย่างหนึ่งที่จะขาดไม่ได้ ก็คือ การปราศรัยทางการเมือง การพบปะประชาชนของนักการเมือง ทั้งนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติ เรียกได้ว่า กิจกรรมหลากหลาย

บรรยากาศงานที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งซึ่งขาดไม่ได้ก็คือ การออกร้านขายของ สินค้าสรรพสิ่งต่างๆ เสื้อผ้า อาหารว่างหลากสีสวยงาม หนังสือตำรับตำราทางศาสนาอิสลามหรือแม้กระทั่งอาหารประจำท้องถิ่น ข้าวหมกไก่ ไก่ทอด และขนมพื้นเมืองอย่างหลากหลายจะถูกนำมาขายและบริการในงานการกุศลประจำมัสยิดเป็นที่ถูกตาต้องใจของแขกผู้มาร่วมงาน คุณลักษณะที่สะท้อนบรรยากาศและอัตลักษณ์งานการกุศลมัสยิดเหล่านี้ เป็นภูมิคุ้มกันป้องกันการไหลบ่าของอารยธรรมภายนอกได้ เพื่อสร้างเกราะป้องกันการหลงใหลหรือเกิดอาการหลงใหลอารยธรรมสังคมท้องถิ่นไทยได้ส่วนหนึ่ง วิถีพลังสังคมโมเดิร์นงานการกุศลประจำมัสยิดนั้น สังเกตได้ว่าเป็นการช่วยป้องกันและลดกระแสทางสังคมในลักษณะต่างๆ ที่ได้หลีกเลี่ยงจากอารยธรรมตะวันตกหรืออารยธรรมภายนอก โดยเฉพาะประเด็นหลักๆ ทางสังคม ซึ่งพอที่จะสังเขปได้ ดังนี้

๑. กระแสนิยมที่หลั่งไหลเข้ามาโดยไม่รู้ตัวและหรือรู้ตัว ทำให้สังคมไทยถูกเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมความเป็นสังคมทุนกัลยาณมิตร การถือกุศ

* สังคมมุสลิมทั่วไปมักเรียกว่า "โรงเรียนฟิรดูอิน" ซึ่งปัจจุบันได้รับการสนับสนุนโครงการฝึกอบรมจริยธรรมให้กับเยาวชนมุสลิมจาก องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วย

ตรงประเด็น การหลอมร่วมกันของพลังสังคมท้องถิ่น
บนฐานการฝึกกำลังเพื่องานส่วนรวมและกิจกรรมการ
กุศล การมีจิตสาธารณะทำให้สังคมมีความเข้มแข็ง
เป็นหยัดอยู่ได้ด้วยบริบทของสังคมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
โดยเฉพาะการรวมพลังงานการกุศลประจำมัสยิดใน
สังคมพหุวัฒนธรรมเมืองนครที่ประจักษ์ชัด

วิถีชีวิตและพลังท้องถิ่น

แนวคิดทางสังคมที่ว่า "การเกาะติดอยู่กับหลัก
ธรรมคำสอนและมีวิถีวัฒนธรรมในสังคมท้องถิ่นที่มี
ศาสนาเป็นพื้นฐานสำคัญนั้น เป็นคำตอบที่ให้ความ
สำคัญกับปัจจัยลักษณะของสังคมเข้มแข็งและสันติสุข"
สังคมพหุวัฒนธรรมไม่ว่าสังคมมุสลิมหรือสังคมไทย
พุทธ เป็นสมมุติฐานสังคมที่นำไปสู่ความสงบสุข สังคม
มีเป้าหมายมีทิศทางที่ชัดเจน กรอบวิถีชีวิตที่นำไปสู่
ความมีสันติสุข น่าจะประกอบด้วยพื้นฐานอย่างน้อย ๓
ประการ กล่าวคือ ๑) ผู้นำที่มีความเที่ยงตรงและเที่ยง
ธรรม ๒) สังคมที่ผูกติดกับกรอบแนวคิดขนบธรรมเนียม
ประเพณี ๓) วิถีวัฒนธรรมสมัครสมานบนฐาน
กัลยาณมิตร

๑) ผู้นำที่มีความเที่ยงตรงและเที่ยงธรรม

มัสยิดเป็นองค์กรทางศาสนาที่มีระบบการบริหาร
ที่ชัดเจน กล่าวคือ มีผู้นำในการบริหารหรือเป็นประธาน
บริหารของมวลบรรดาสัปบุรุษที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการ
หรือเขตชุมชนซึ่งเป็นอาณาเขตภารกิจของมัสยิดนั่นเอง
อิหม่าม เป็นผู้นำในท้องถิ่นเขตบริการของมัสยิด พร้อมกับ
คอเต็บ (ทำหน้าที่เป็นรองประธานมีหน้าที่ในการ
อบรม การอ่านบทคำสอนบรรยายธรรมทางศาสนาเพื่อ
กล่าวตักเตือน ให้อภัยคิด ข้อปฏิบัติข้อควรคำนึงให้
บรรดามวลสัปบุรุษยึดมั่นอยู่ในหลักธรรมคำสอนของ
ศาสนาอิสลาม) บิหลัน (ทำหน้าที่เป็นรองประธานคนที่
๒ มีหน้าที่ในการประกาศเชิญชวนให้มวลสัปบุรุษมา
ละหมาดรวมกันที่มัสยิด) บางครั้งทำหน้าที่ในการประชา
สัมพันธ์เรื่องราว ข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับสัปบุรุษ ทั้ง

เรื่องราวของทางราชการ และเรื่องราวที่เกี่ยวกับสังคม
ท้องถิ่น หรือเรื่องราวที่เกี่ยวกับสาธารณะกุศลต่างๆ
บทบาทของผู้นำจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการบริหารกิจ
ศาสนากิจอิสลาม โดยบริหารร่วมกับคณะกรรมการอิสลาม
ประจำมัสยิดอีกจำนวนหนึ่ง

๒) สังคมที่สอดคล้องกับแนวคิดขนบธรรมเนียม ประเพณี

สังคมพหุวัฒนธรรมเมืองนคร เป็นสังคมที่มี
กรอบแนวคิด ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างชัดเจน
เรียกได้ว่า กิจกรรมด้านขนบธรรมเนียมประเพณีมีการ
ปฏิบัติกันทั้งปีเลยทีเดียว แต่สะเดือนเกือบมีว่างเว้น
ในส่วนของกิจกรรมเวทีมัสยิดนอกเหนือจากงานการ
กุศลที่มีกันอย่างต่อเนื่องแล้วมีการจัดกิจกรรมบนฐาน
ของการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างพลังความร่วมมือ ร่วมใจใน
การสร้างกิจกรรมการกุศล (ขอตาเกาะฮ์) ร่วมกัน การ
กวนข้าวอาชูรอ การจัดงานเมาลิดกลาง การจัดงานวัน
รายอ การจัดกิจกรรมฟิตรีฮัน เป็นต้น กิจกรรมต่างๆ
เหล่านี้ได้สร้างความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจจากชาวบ้าน
ในท้องถิ่นโดยตรง ในขณะเดียวกันในการร่วมกันจัด
กิจกรรมต่างๆ นั้น มัสยิดโดยส่วนใหญ่ก็มักจะได้รับ
การสนับสนุนเรื่องต่างๆ จากองค์กรในท้องถิ่น หน่วย
งานในท้องถิ่น สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยและ
การมีส่วนร่วมจากภาคเอกชนด้วย

๓) วิถีวัฒนธรรมสมัครสมานบนฐานกัลยาณมิตร

สังคมมุสลิมเป็นการสร้างวิถีชีวิต การเอื้ออาทร
การเกื้อกูล การช่วยเหลือกันในสังคมมัสยิดหลายแห่ง
มีการการรวมทุนเพื่อจัดตั้งกองทุนมัซิด (กองทุนเพื่อ
จัดการศพ) กลุ่มมุสลิมะห์หรือกลุ่มสตรีที่มีภารกิจการ
ศึกษา การเรียนรู้ กิจกรรมสาธารณะสังคมที่เกี่ยวกับ
สตรี กลุ่มเยาวชนที่เน้นกิจกรรมการกีฬา การป้องกัน
สารเสพติดโดยจัดกิจกรรมควบคู่กับการเรียนการสอน
และการอบรม กลุ่มผู้สูงอายุจะเป็นการรวมกลุ่มเพื่อ
การเรียนรู้ การเรียนการสอนกิตาบ (ตำราศาสนาที่ใช้
สอนซึ่งมักใช้สอนสำหรับผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุ) การรับ

ทั้งการบรรยายธรรม ณ มัสยิดโดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือครูผู้เชี่ยวชาญทางศาสนาอิสลาม โครงการทำบุญร่วมกันบริจาคศุภครุภัณฑ์หนึ่งบาททุกวันศุกร์เพื่อสนับสนุนกิจการมัสยิด เป็นต้น

ภาพ อิหม่ามกับกิจกรรมสาธารณะสังคม ซึ่งมีบทบาทสำคัญในสังคมท้องถิ่น ในฐานะผู้นำที่สังคมคาดหวังกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและกระบวนการทางสังคมคุณภาพ

๔) กิจกรรมงานนโยบายภาครัฐ

การสร้างความรู้ ความเข้าใจในนโยบายภาครัฐ โดยเฉพาะกิจกรรมงานที่สนองนโยบายสำคัญ ทั้งงานในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น งานราชการจังหวัดอำเภอ โครงการรณรงค์การป้องกันสารเสพติด การรณรงค์การเลือกตั้งทุกระดับ การประชุมข้าราชการต่างๆ ซึ่งมีทั้งนายอำเภอ หัวหน้าส่วนราชการต่างๆ ครูอาจารย์ หัวหน้าสถานีอนามัย ตลอดจนทั้งเจ้าหน้าที่ต่างๆ ไปร่วมประชุมกับชาวบ้านในพื้นที่โดยใช้มัสยิดเป็นเวที เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเพื่อร่วมกันดำเนินการตามนโยบายภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างสัมพันธ์และความใกล้ชิดระหว่างประชาชนกับราชการได้เป็นอย่างดี

บทบาทตามพันธกิจงานที่กล่าวมานั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความสมดุลในการดำเนินงาน สุวีถีชีวิตในเขตมัสยิด ก็คือ อิหม่าม ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำในการบริหารกิจการมัสยิดและงานทั้งหลายทั้งปวง ภาวะผู้นำของอิหม่ามจึงเป็นปัจจัยสำคัญ ในการสร้างสรรค์งานต่างๆ ประสบความสำเร็จ ท่ามกลางที่สังคม

ไทยประสบกับมรสุมอารยธรรมตะวันตก อิหม่ามมีบทบาทสำคัญในการพลวัตการบริหารจัดการ การศึกษา เชื่อมโยงสังคมโลกไร้พรมแดน การเรียนรู้ การติดตาม การการณ์เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม หรือแม้กระทั่งความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีที่มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลาก็ตาม การพบปะสับปู้ซในเขตมูเก่มเป็นการรับทราบความต้องการ ปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในสังคมท้องถิ่น ก่อให้เกิดบรรยากาศการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างไร้ขอบเขตในท้องถิ่นหรือมูเก่มเป็นการสื่อสารทางสังคมทาง (Social Communication) เพื่อรับทราบความเคลื่อนไหวการเปลี่ยนแปลง ความเป็นไปในสังคมท้องถิ่น รับทราบปัญหาอุปสรรคในท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการปรึกษาหารือ และพิจารณากำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเหล่านั้น มัสยิดบางแห่งมีห้องสมุดในการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ในท้องถิ่นได้ เนื่องจากสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นกลไกและเครื่องที่สนองความต้องการในวิถีชีวิตที่จะเป็นปัจจัยในการสร้างสังคมแห่งสันติภาพนั่นเอง

มิติของการพลวัตที่นำไปสู่การพัฒนา การนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการขององค์กรมัสยิด การเคลื่อนตัว การตื่นตัวในเรื่องของผู้นำมีติดของผู้นำจึงถูกเชื่อมโยงกับการตอบสนองความต้องการของมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะแนวคิดการบริหารจัดการเชิงคุณภาพที่ถูกผลักดันให้เกิดขึ้นบนฐานของธรรมาภิบาล (Good governance) ซึ่งเป็นแนวคิดหลักในการบริหารท่ามกลางกระแสการแปรเปลี่ยนทางสังคมในปัจจุบัน บทบาทของอิหม่ามจึงมี "ลักษณะผู้นำที่มีพื้นฐานความดีงาม" เนื่องจากโดยพื้นฐานอิหม่ามเป็นผู้มีความรู้ทางศาสนา รู้จักมิติสังคมท้องถิ่นได้ดี การยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม หรือกรอบของหลักธรรมคำสอนทางศาสนา เป็นแนวทางหลักจึงเป็นมิติการบริหารเชิงบูรณาการที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเน้นส่วนรวมเป็นสำคัญ (Public style) วิถีชีวิตการบริหารจัดการ

หรือวิธีการทำงานบนฐานการรู้สังคม รู้วัฒนธรรม รู้ท้องถิ่นและรู้ชาวบ้านผสมผสานกับการให้เกียรติ การไว้วางใจ การสร้างความมั่นใจซึ่งกันและกันในองค์กร มีสัจธรรมเป็นพลังการปฏิบัติที่นำไปสู่ความยั่งยืน ในขณะที่สังคมท้องถิ่นวิถีชาวบ้านที่แท้จริงย่อมมีความแตกต่างหลากหลายทั้งความคิด พฤติกรรม การจัดการ ความหลากหลายไปสู่ทิศทางของมัสยิดได้อย่างสมดุล ย่อมเป็นสิ่งจำเป็น กล่าวคือ ๑) การบริหารบนฐานความหลากหลายของบุคลากร เนื่องจากไม่สามารถทำให้บุคคลมีอุปนิสัย บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ หรือทักษะที่เหมือนกันได้ ๒) การเชื่อมโยงและสร้างองค์กรมัสยิดให้มีความผูกพันถึงแม้จะมีความแตกต่างกัน แต่มีทิศทางเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน ความตั้งใจให้องค์กรมัสยิดให้มีความก้าวหน้า มั่นคง ทิศทางของมัสยิดได้รับการตอบสนองเป้าหมายสู่สังคมท้องถิ่น ร่วมกันมิใช่เพียงสนองแต่กลุ่มหนึ่งกลุ่มใด แต่สนองได้โดยรวม ๓) การดำเนินงานตามปรัชญาขององค์กรมัสยิดเพื่อตอบสนองความต้องการของวิถีชาวบ้านและเป้าหมายสังคมคุณภาพ สาธิตะทางสังคมจะเป็นปัจจัยสร้างความผูกพันระหว่างองค์กรมัสยิดกับชาวบ้านหรือลัทธิปรัชญาในมุขมได้เป็นอย่างดี เนื่องจากวิถีชีวิตของตนเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร (Sense of organization) มัสยิด ๔) ความคาดหวังของวิถีชาวบ้านซึ่งถือว่าเป็นสาระสังคมบนฐานความพึงพอใจ ร่วมกันในการบริหารงานกับองค์กรมัสยิดจะเป็นปัจจัยนำไปสู่การยอมรับและเกิดพลังความร่วมมือจากสังคมได้อย่างหลากหลายไม่เฉพาะเพียงผู้บริหารและคณะกรรมการเท่านั้น

มิติและบรรยากาศการบริหาร

อิหม่ามในฐานะผู้นำกับวัฒนธรรมอรรถมาภิบาล จึงเป็นแนวทางการพัฒนาองค์กร คือ การสร้างความ เป็นสาธารณะที่อธิบายถึงศักยภาพของความร่วมมือ และสะท้อนถึงความโปร่งใส ทั้งตัวบุคคลและผลผลิต (Output) เป็นการสร้างมาตรฐานการทำงานควบคู่

กับการบริหารเชิงบริการที่ให้ความสำคัญกับชาวบ้าน สาธารณะสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มุ่งสร้างองค์กร หรือหน่วยงานทะยานสู่ความเป็นสาธารณะ (Public organization) สอดคล้องกับพลวัตทางสังคมที่แสวงหาคุณภาพ ประหยัด โปร่งใสและยุติธรรม จึงทำให้สังคมคาดหวังกับอิหม่ามในฐานะผู้นำองค์กรมัสยิดโดยสังเขป ดังนี้

๑) มีสายตาวางยาวไกล (Vision) เสมือนภาพของ เอลิคอปเตอร์ที่บินในระดับสูงแลเห็นเส้นทางการบินในระยะไกลและอยู่ได้ด้วย การควบคุม กากับที่ตรวจสอบ วัดได้จริงและมีประสิทธิภาพ มีการกำหนดแผนงาน โครงการของมัสยิดในรอบปี มีการประชุมกรรมการประจำมัสยิดอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ

๒) มีการบริหารวิถีพอเพียง การกิจที่เป็นรูปธรรมของจริง การสร้างเกราะภูมิคุ้มกันวิถีชีวิตเป็นเป้าหมายหลักท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในสังคม ปัจจุบันการผลักดันแนวนโยบายเพื่อให้เกิดรูปธรรมสอดคล้องกับองค์ประกอบของบทบาทหน้าที่ จะเป็นคำตอบที่อธิบายว่า "พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน" ควบคู่กับการส่งเสริมการเรียนรู้ การยึดถือคุณธรรม จริยธรรม การพัฒนาการเรียนการสอนภาคพัสดุน การเรียนการสอนติดตามอย่างต่อเนื่อง การอบรมกลุ่มมุสลิมะห์ กิจกรรมกลุ่มเยาวชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น เป็นต้น ภายใต้การขับเคลื่อนโดยการ ประชุมสร้างความรู้ ความเข้าใจ การจัดกิจกรรมควบคู่กับการรายงานและการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง

ภาพ การเข้าร่วมประชุมของลัทธิปรัชญาประจำมัสยิดแห่งหนึ่งในสังคมท้องถิ่นโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

๓) วิถีงานบนฐานความจริง (Reality) การสำรวจ ศึกษาข้อมูลกลุ่มเป้าหมายมีจำนวนเท่าใด สัมภาษณ์มีจำนวนเท่าใด กลุ่มสตรีมีจำนวนเท่าใด สังคมท้องถิ่นมีปัญหาใดเป็นสำคัญ ปัญหาใดที่มีผลกระทบอย่างรุนแรงในท้องถิ่น เป็นต้น เนื่องจากข้อมูลเหล่านี้จะสะท้อนความเป็นจริงในสังคมท้องถิ่นหรือภูมิทัศน์ได้ดี ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นสารสนเทศในการกำหนดกรอบกิจกรรม หรือภาระงานที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกันจะเป็นพลังสร้างสรรค์ในการบริหารงานขององค์กรมีสติได้เป็นอย่างดี

สังเกตได้ว่า แม้สังคมไทยในปัจจุบันได้รับอิทธิพลกระแสวัตถุนิยม ที่ไว้คุณธรรมครอบงำเหนือวิถีคิดคนไทยบางส่วนไปบ้างแล้วก็ตาม แต่เชื่อว่าสังคม

ไทยส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับธรรมาภิบาล (Good governance) และสังคมคุณธรรมควบคู่กับการศึกษา การเรียนรู้ของผู้อีกจำนวนมาก โดยเฉพาะวิถีสังคมพุทธวัฒนธรรมซึ่งมีสถาบันทางศาสนาเป็นหลักในการขัดเกลาและสร้างเสริมความเข้มแข็งในสังคมบนฐานของคุณธรรม จริยธรรมควบคู่กับวิถีพอเพียงในกระแสนสังคมปัจจุบัน จะเป็นกรอบแนวคิดให้กับผู้นำหรืออิหามำในฐานะของผู้บริหารสังคมท้องถิ่นที่มีความสำคัญและใกล้ชิดกับวิถีชาวบ้านมากที่สุดองค์กรหนึ่ง ในฐานะที่เป็นผู้นำที่มีสร้างอัตรกจริยประโยชน์ให้กับสังคมอย่างยาวนานและมีพลังสำคัญที่ส่งเสริมศักยภาพสู่สังคมท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ทำให้องค์กรมีสติเป็นสถาบันหลักในการพัฒนาและนำร่องสู่การยกระดับวิถีชีวิตสู่ความเป็นสังคมเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. กทม. (๒๕๕๐) คู่มือโครงการฝึกอบรมจริยธรรมเยาวชนมุสลิม จังหวัดนครศรีธรรมราช องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช

เครือข่ายชุมชนมุสลิม (๒๕๕๔) กระบวนการสนับสนุนอิสลามเพื่อการพัฒนา ในโครงการพัฒนาชุมชนเป็น ศูนย์ภาคใต้ตั้งถิ่นฐานเมือง เรียนรู้ผู้ที่ปากใต้ นครศรีธรรมราช : อักษรการพิมพ์

จามรี เขียวทอง (๒๕๕๐) สังคมวิทยาการพัฒนา กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์

ตุปิต หวังหมื่น (๒๕๕๐) พลวัตทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๕๐ (ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม ๑๑๙ ตอนที่ ๖๕ ก ลงวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๐)

วิทยากร เขียวภูด (๒๕๕๗) ผู้นำในโลกยุคใหม่ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา